

УДК 336.763

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ СИСТЕМИ І МІСЦЕ У СТРУКТУРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Майборода Аліна Вікторівна,
аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: ma.alina.v@gmail.com

Анотація. Здійснено аналіз і систематизацію теоретичних аспектів економічної безпеки та з'ясовано місце фінансової безпеки в ній. Відображено основні аспекти теоретичного аналізу економічної та фінансової безпеки, а також їхніх сутнісних характеристик. Розглянуто основні підходи до формування структури економічної безпеки. Запропоновано схематичну структуру основоположних і невід'ємних елементів економічної безпеки, виокремлено три найважливіші складові, що здійснюють вагомий вплив на стан економічної безпеки суб'єкта господарювання. Досліджено сутність поняття «фінансова безпека підприємства», запропоновано класифікацію підходів для систематизації дефініцій, що були відображені у працях вітчизняних і закордонних науковців. У результаті цього виокремлено сутнісні характеристики цього поняття. Розглянуто особливості категорійного апарату поняття «фінансова безпека» на мікро-, макро- і мезорівні. Обґрунтовано необхідність і доцільність запровадження системи фінансової безпеки на підприємстві як потрібного інструменту стабільності його роботи. Запропоновано власне твердження цього поняття, що включає характерні особливості дефініції саме як системи і включає найважливіші, на наше бачення, управлінські та функціональні елементи забезпечення високого рівня фінансової безпеки на підприємстві. А також доведено доцільність введення в організаційну структуру управління підприємством окремого підрозділу саме для виконання покладених на нього функцій щодо фінансової безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, система фінансової безпеки, структура економічної безпеки.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 23.

SYSTEM OF FINANCIAL SECURITY: THE THEORETICAL FEATURES OF THE DEFINITION AND PLACE IN THE STRUCTURE OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Mayboroda Alina,
Ph. D. student
of SHEI «Banking University»
e-mail: ma.alina.v@gmail.com

Abstract. The analysis and systematization of theoretical aspects of economic security was made and the place of financial security in it was determined. The main aspects of theoretical analysis of economic and financial security, as well as their essential characteristics, are shown. The main approaches to the formation of the structure of economic security are considered. The schematic structure of the basic and essential elements of economic security is proposed, three important components are distinguished, which have a significant impact on the state of economic security of the subject of economic activity. The essence of the concept «financial security of the enterprise» was investigated, the classification of approaches for systematization of definitions, which was reflected in the works of domestic and foreign scientists, was proposed. As a result, the essential characteristics of this concept are distinguished. The features of the categorical apparatus of the notion «financial security» on micro, macro, and meso-level are considered. The necessity and expediency of introduction of financial security system at the enterprise as the necessary tool of stability of its work is substantiated. The actual statement of this concept is proposed, which includes the characteristic features of the definition as a system and includes the most important, in our vision, administrative and functional elements ensuring a high level of financial security in the enterprise. It also proved the necessity of introducing into the organizational structure of the company's management of a separate subdivision exactly for the performance of the functions entrusted to it in relation to financial security.

Keywords: economic security, financial security, financial security system, structure of economic security.

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 23.

СИСТЕМА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕФИНИЦИИ И ЕЕ МЕСТО В СТРУКТУРЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Майборода Алина Викторовна,
аспирант
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: ma.alina.v@gmail.com

Аннотация. Осуществлены анализ и систематизация теоретических аспектов экономической безопасности и определено место финансовой безопасности в ней. Предложена схематическая структура основных и неотъемлемых элементов экономической безопасности. Исследована сущность понятия «финансовая безопасность предприятия», предложена классификация подходов к систематизации дефиниций, которые были отражены в трудах отечественных и зарубежных ученых. В соответствии с этим выделены сущностные характеристики данного понятия. Обоснованы необходимость и целесообразность внедрения системы финансовой безопасности предприятия как необходимого инструмента стабильности его работы, предложено собственное утверждение данного понятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, система финансовой безопасности, структура экономической безопасности.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; библи.: 23.

Вступ. В умовах нестабільності ринкового середовища економічні агенти все частіше зіштовхуються з проблемами спаду своєї діяльності у фінансовій і господарській сфері, неможливістю виконання своїх виробничих функцій, ресурсним дефіцитом (фінансовим, інтелектуальним, технологічним) і т. д. Вони виникають через неможливість підприємств швидко та адекватно реагувати на зміни, які відбуваються у фінансово-економічному просторі нашої держави і світі в цілому.

У зв'язку з тим, що ці проблеми є невід'ємними елементами ринкової економіки і конкурентного середовища, виникає практична важливість введення у процес управління підприємством потрібного інструментарію для забезпечення безпечності та стійкості його діяльності. Одним із таких факторів впливу є система фінансової безпеки суб'єкта господарювання, метою використання якої є забезпечення стійкого фінансового стану, а отже, існування стабільного реального сектору економіки країни в цілому.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Основні аспекти теоретичного аналізу економічної та фінансової безпеки, а також їхніх сутнісних характеристик знайшли відображення в наукових доробках багатьох вітчизняних і закордонних учених. Більшість із них не надають суттєвих переваг для впровадження системи фінансової безпеки (як окремої складової управління) на підприємстві, розглядаючи її лише як інструмент стабільної діяльності та фінансування його роботи, що, на наше переконання, є не зовсім правильно. Саме тому в нашій державі ця система досить рідко застосовується в організаційній структурі ухвалення управлінських рішень. Проте її практичне застосування може забезпечити швидке реагування на внутрішні і зовнішні фактори впливу на стабільну діяльність економічних суб'єктів, а також буде створювати

додаткові конкурентні переваги підприємства перед іншими суб'єктами господарювання при залученні інвестиційного капіталу, інтелектуальних ресурсів і т. д.

Теоретичні дослідження у сфері фінансової безпеки підприємств, а також окремі практичні аспекти, потрібні для формування системи фінансової безпеки, були відображені в роботах закордонних учених, таких як Є. Ф. Бріггем, Г. В. Савицька, А. Д. Шеремет та ін.

Проблеми забезпечення та управління фінансовою безпекою на підприємствах знайшли своє відображення в наукових доробках вітчизняних учених, а саме: О. І. Барановського, Л. С. Козака, І. В. Багровецької, С. В. Бурлуцького, О. А. Кириченко, О. О. Олейнікової та ін. У роботах цих науковців дослідження питань фінансової безпеки і формування системи її забезпечення на підприємстві розглядається за умов стабільної та продуктивної діяльності. Проте на даний час, як відомо, у процесі своєї діяльності підприємства постійно зіштовхуються з проблемами, які можуть призупинити чи зовсім відкласти процес упровадження системи фінансової безпеки на підприємстві.

Зважаючи на значний внесок вітчизняних і закордонних науковців у дослідження та теоретичне обґрунтування питань фінансової безпеки на підприємстві та державі в цілому, ця проблематика ще не є вичерпаною, а тому потребує додаткової систематизації та досліджень.

Результати дослідження. Розглядаючи фінансову безпеку як невід'ємну складову забезпечення економічної безпеки, варто розпочати наше дослідження з більш глибокого аналізу і теоретичного осмислення цього поняття як необхідного інструменту стабільної та тривалої роботи підприємства.

Поняття «економічна безпека» трапляються в наукових доробках багатьох учених, проте вони мають різну сутність і характеристику. Усі вони виходять із

поняття «безпека», що в перекладі з грецької означає «володіння ситуацією». Виходячи з цього, М. І. Камлик характеризує економічну безпеку підприємства як «такий стан розвитку суб'єкта господарювання, що характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їхньому впливу на всіх стадіях його діяльності» [10].

О. І. Могильний вважає, що суть поняття економічної безпеки підприємства полягає в «забезпеченні стану життєдіяльності, за якого реалізуються його основні інтереси, воно захищене від внутрішніх і зовнішніх загроз і дестабілізуювальних чинників» [16].

Ураховуючи різноманітність і багатогранність різновидів поняття «економічна безпека», найбільш повним і комплексним, на нашу думку, є визначення Т. Васильцева, який пропонує під економічною безпекою підприємства розуміти такий стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку, а також одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального і кадрового потенціалу; стабільність функціонування і прогресивність розвитку; можливість протистояти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування [3].

Невід'ємною складовою ефективного процесу управління економічною безпекою підприємства є визначення її складових з метою подальшого аналізу й розроблення конкретних механізмів їх посилення. Варто зазначити, що разом з існуванням різних поглядів на сутність цього поняття немає єдиної думки і відносно складових економічної безпеки.

У цілому, І. О. Дмитрієв і А. О. Близнюк виділяють три основні підходи до їх визначення, а саме — системний, ресурсний і функціональний [8]. Так, прихильники системного підходу розглядають підприємство як взаємопов'язану сукупність підсистем, відповідно до чого і виокремлюють низку складових економічної безпеки, а саме: технологічну, до якої відносять всі інтереси і загрози, що впливають на технічну сторону процесу виробництва; ресурсну, що відображає матеріальне забезпечення виробництва основними видами ресурсів; фінансову; соціальну і т. п. [17].

На відміну від системного підходу, прихильники ресурсного акцентують увагу на тому, що підприємство у своїй діяльності використовує певну сукупність корпоративних ресурсів, а отже, й економічну безпеку варто формувати виходячи з можливої загрози кожному з видів корпоративних ресурсів підприємства. За такого підходу до складових економічної безпеки підприємства відносять: безпеку капіталу, безпеку персоналу, безпеку технології та інформації, безпеку техніки та обладнання, безпеку прав тощо.

Функціональний підхід найбільш поширений і передбачає виокремлення у складі економічної безпе-

ки складових, ґрунтуючись на їхній функціональній спрямованості. У межах цього підходу економічна безпека суб'єкта господарювання формується з таких елементів, як:

- фінансова, що покликана забезпечити досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів;
- техніко-технологічна, яка відображає рівень відповідності технології, що використовується на підприємстві, сучасним світовим аналогам;
- інтелектуальна і кадрова, яка полягає у збереженні та розвитку інтелектуального потенціалу суб'єкта господарювання;
- інформаційна, головне завдання якої полягає в забезпеченні ефективного інформаційно-аналітичного супроводу господарської діяльності;
- екологічна, яка повинна забезпечити виконання встановлених екологічних норм і мінімізацію втрат від забруднення зовнішнього середовища;
- правова, головне завдання якої полягає в усебічному правовому забезпеченні діяльності підприємства, виконанні чинного законодавства;
- силова, яка спрямована на забезпечення фізичної безпеки співробітників підприємства (передусім керівництва), збереження їхнього майна тощо [18].

Проте останнім часом у наукових доробках можна знайти доповнення цієї структури різновидами безпеки, які тим чи іншим чином можуть вплинути на діяльність підприємства, вчасна діагностика яких сприяє недопущенню негативних наслідків для його роботи.

Так, С. М. Ілляшенко [9] вважає за доцільне додати інтерфейсну безпеку, з метою визначення впливу на діяльність підприємства зв'язків з його економічними контрагентами (кредитори, інвестори, постачальники, посередники), тому що негативні зміни у відносинах між ними можуть спричинити непередбачувані наслідки. Є. О. Діденко [7] пропонує доповнити перелік складових економічної безпеки управлінською, під якою варто розуміти аналіз ефективності управління персоналом на підприємстві, і маркетинговою безпекою, що буде відповідати за оцінку задоволеності споживачів, а також розширення сегмента покупців і т. д. Тобто поступово науковці розширюють структуру економічної безпеки, але всі вони сходяться на думці, що фінансова безпека є найвагомим елементом, оскільки вона є основою функціонування будь-якої системи.

Отже, наразі складові економічної безпеки можна зобразити як схематичну піраміду, представлену на *рис.*, тим самим показавши основоположне значення трьох складових: фінансової, техніко-технологічної та інтелектуальної для забезпечення стабільної діяльності та високого рівня економічної безпеки.

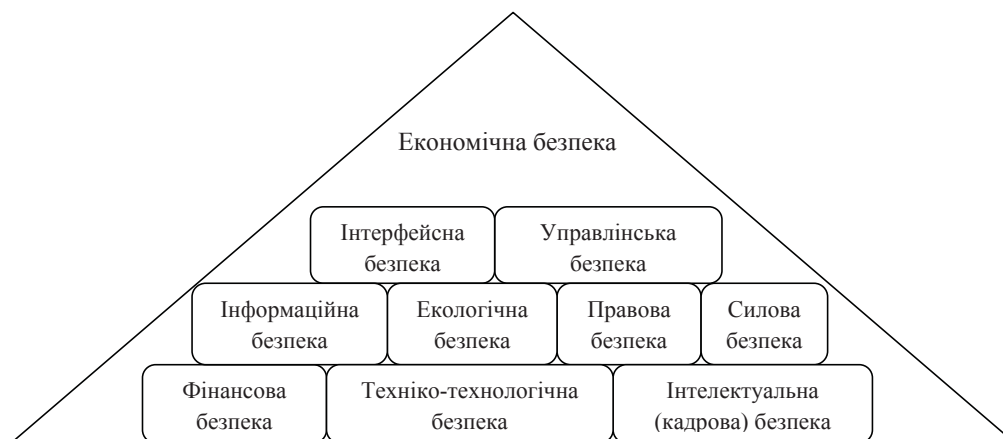

Рис. Схематичний комплекс структури економічної безпеки

Примітка. Розроблено автором.

Перш за все варто зазначити, що в механізмі роботи кожного підприємства фінансова складова є індикатором їхньої діяльності, а також інструментом розвитку, розширення і зростання. Тобто в економіці вона є основою діяльності як на макро-, так і на мікрорівні. Тому важливість фінансової безпеки як на рівні підприємства, так і на рівні держави складно недооцінювати.

Як зазначає професор О. Власюк, оскільки економіка є життєво важливою стороною діяльності суспільства, держави й особистості, то базисом національної безпеки залишатиметься економічна безпека, а фінансова безпека, як функціональний блок, стає основним економічним гарантом стабільності, забезпечуючи виробничий базис інфраструктурними інститутами розподілу фінансових та інвестиційних ресурсів [2].

Що ж до суті цієї дефініції на окремих рівнях, то на мезорівні, тобто рівні держави, під фінансовою безпекою розуміють «складову економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур і громадян у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз)». При цьому основними критеріями фінансової безпеки є «достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість і ліквідність, які уможливають нормальне існування та розвиток зазначених суб'єктів економічного життя» [5].

Для макрорівня, або рівня регіону, варто виділити трактування професора О. Барановського [1], у розумінні якого «фінансова безпека регіону ґрунтується на стійкості відповідної фінансової системи, її спроможності протистояти дестабілізуючим факторам, забезпечувати стабільність, ефективність і збалансованість розвитку економіки, соціальної й екологічної сфер».

Фінансова безпека на мікрорівні, тобто на рівні суб'єкта підприємництва, є однією з найважливіших

складових економічної безпеки, тому що саме через грошові потоки здійснюється вплив на більшу частину економічної системи підприємства.

У науковій літературі до сьогодні приділяється недостатньо уваги питанням фінансової безпеки ще й тому, що деякі з її аспектів беруться до уваги при розробленні фінансової політики підприємства, управлінні фінансами, організації системи економічної безпеки, управлінні ризиками. Але, на нашу думку, потрібний цілісний і комплексний підхід до цієї проблеми, що поєднав би всі ці, часом відірвані один від одного елементи в єдину систему, яка діяла б постійно.

Аналізуючи доробки вітчизняних науковців, варто зазначити, що їх можна розподілити на чотири групи або підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека».

Перший підхід, представниками якого є І. В. Чібісова, С. Ф. Покропівний, І. В. Багровецька та інші, — функціональний, під яким розуміють фінансову безпеку як невід'ємну складову економічної безпеки, що виконує певне функціональне навантаження.

Другий підхід, до якого можна віднести поняття, запропоновані такими вченими, як О. А. Кириченко, І. В. Кудря, Р. С. Папехін та інші — стратегічний, згідно з яким сутність фінансової безпеки на підприємстві визначається його фінансовою стратегією розвитку, а отже, і управління нею відбувається в рамках обраної стратегії діяльності.

Наступний підхід — філософський, до якого можна віднести наукові доробки таких учених, як А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, С. В. Бурлуцький та ін. Представники цього підходу розглядають суть фінансової безпеки щодо універсальної категорії для досягнення стабільності діяльності.

І останній підхід, запропонований нами, — комплексний, за якого фінансова безпека розглядається як певна система, що здатна швидко реагувати на загрози, при цьому забезпечуючи стійкий розвиток у часі (табл.).

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Суть визначення
<i>Функціональний підхід</i>	
Козак Л. С., Багровецька І. В. [12]	Складова частина економічної безпеки, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, яка відображається через систему критеріїв і показників його фінансового стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних резервів.
Покропивний С. Ф. [19]	Складова економічної безпеки, яка полягає у найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів.
<i>Стратегічний підхід</i>	
Кириченко О. А., Кудря І. В. [11]	Діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах.
Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. [14]	Здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію.
<i>Філософський підхід</i>	
Шкарлет С. М., Горшунова І. В. [19]	Універсальною категорією, яка відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином, оскільки проявляється через захищеність діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності.
Бурлуцький С. В. [2]	Слід розглядати не як стан, а як сукупність компонентів фінансової системи, спосіб взаємодії яких створює сприятливі фінансові умови для функціонування соціально-економічної системи.
<i>Комплексний підхід</i>	
Олейнікова О. О. [17]	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, яке виражене у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління і використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив її технологічного і фінансового розвитку.
Шелест В. В. [22]	Фінансовий стан, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх впливів, дозволяє забезпечити ефективну діяльність підприємства за рахунок оптимального залучення майна, переданою установниками в управління в довгостроковому періоді.

Примітка. Розроблено автором.

Найбільш повним і всеохоплюваним, на нашу думку, є трактування, запропоноване представником функціонального підходу Л. «С. Крючко: «Фінансова безпека — здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно та стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища» [15]. Воно характеризує фінансову безпеку в комплексі різних інструментів впливу на діяльність підприємства. Проте його можна доповнити двома особливостями: по-перше, в сучасному і майбутньому періодах, оскільки для такої системи важливою є можливість спрогнозувати вектор свого розвитку в довгостроковому періоді; по-друге, здійснювати свою діяльність згідно з обраною фінансовою стратегією, адже це сприятиме об'єднанню двох систем управління роботою, які часом існують на підприємствах окремо і не призводять до бажаного ефекту.

На основі цього можна виділити такі сутнісні характеристики фінансової безпеки на підприємстві:

- найважливіша складова економічної безпеки підприємства;
- система, основна мета якої — забезпечення реалізації фінансової стратегії підприємства;
- створює умови для стабільного та ефективного розвитку фінансової системи;
- фінансовий стан, що характеризується збалансованістю та ефективністю використання фінансових інструментів;
- система, що може протистояти не лише внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також їх виявляє і забезпечує швидке реагування підприємства на них;
- система з ефективним управлінням і формуванням капіталу.

Дослідивши поняття «фінансова безпека», а також її ролі в економічній безпеці і прийшовши до висновку про пріоритетність захисту фінансової складової роботи підприємства з метою досягнення максимального ефекту від своєї діяльності, ми можемо перейти до розгляду суті поняття «система фінансової безпеки».

Згідно з Великим тлумачним словником української мови [4], під «системою» розуміють множину взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою і мають мету. У праці Т. В. Сагатовського [20] наводиться таке

визначення поняття «системи»: скінченна множина функціональних елементів і відношень між ними, виокремлена із середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу.

С. В. Бурлицький під дефініцією «система» розуміє сукупність об'єктів і процесів (компонентів) взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою та утворюючих єдине ціле, а отже, її властивості обумовлюються виконуваними функціями [2].

Здійснивши теоретичний аналіз цих понять, можемо зробити висновок, що під визначенням «системи» варто розуміти сукупність елементів сформованих і підібраних таким чином, що у процесі їхньої активної роботи і використання вони сприяють досягненню певних цілей.

У наукових доробках вітчизняних і закордонних учених поняття «система фінансової безпеки» трапляється досить рідко. На нашу думку, це пов'язано з тим, що немає комплексного і систематизованого підходу до процесу управління та забезпечення фінансової безпеки на підприємстві. Це є наслідком розрізненості думок як відносно визначення самої дефініції «фінансова безпека», так і недостатньої зацікавленості підприємств у формування цього виду безпеки на ньому.

У науковій праці Т. В. Ганущак є таке трактування цього поняття: «Система фінансової безпеки підприємства — сукупність внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення фінансової безпеки, які мають єдині завдання, цілі, методи, організаційно-правове та фінансово-економічне забезпечення, єдину політику залежно від організаційної структури та кадрового забезпечення і направленості виробничо-господарської діяльності, єдиний механізм управління» [5].

В. І. Фучеджи розкриває суть поняття «система фінансової безпеки» як «організовану сукупність спеціальних органів, коштів, методів, заходів, що забезпечують захист діяльності від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз» [21].

Відповідно до цього ми пропонуємо таке визначення дефініції: «Система фінансової безпеки — це єдиний механізм організованих та спеціально підібраних для певного суб'єкта господарювання методів, завдань, інструментів та цілей, що мають на меті сприяння стабільній фінансовій роботі підприємства в коротко- і довгостроковому періодах та діють згідно з обраною стратегією діяльності, забезпечуючи швидке та адекватне реагування економічного агента на зовнішні і внутрішні подразники». Відмінністю цього поняття є його структуризація і виділення основних характеристик для забезпечення дієвості системи в управлінні підприємством.

Висновки. Постійні зміни у фінансовому просторі економічних систем змушують підприємства діяти відповідно до поточної ситуації їхнього розвитку. У зв'язку з цим виникає логічна доцільність у використанні дієвих механізмів в управлінні економічними суб'єктами задля можливості швидко та адекватно реагувати на негативні фактори впливу на їхню діяльність.

Одним із найбільш дієвих інструментів є система фінансової безпеки, яка поєднує основні складові попередження розвитку кризових явищ на ньому, забезпечуючи при цьому власну ефективну фінансово-господарську діяльність. Проте ця система, перш за все, має поєднувати надбання сучасної економічної науки і діяти постійно, а не за фактом настання кризи. Для цього потрібно розробити спеціальний вид постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення і попередження ознак кризового стану його діяльності.

Також доцільним буде створення окремого структурного органу для забезпечення та управління системою фінансової безпеки, оскільки вона є складною сукупністю взаємопов'язаних інструментів, основним завданням яких є виявлення і вчасне реагування на небезпеки, які можуть вплинути на дієздатний стан підприємства.

Список використаної літератури

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.
2. Бурлицький С. В. Економічна та фінансова безпека регіонів в умовах децентралізації / С. В. Бурлицький, С. В. Бурлицька // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Даля. — 2015. — № 6. — С. 16—21.
3. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення : монографія. — Львів : вид-во ТзОВ «Ліга Прес», 2008. — 385 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад., голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
5. Газанфаров Е. М. Сутність фінансової безпеки банків та її роль у системі забезпечення фінансової безпеки держави / Е. М. Газанфаров // Економіка та держава. — 2010. — № 6. — С. 62—64.
6. Ганущак Т. В. Фінансова безпека бізнесу : навч. посібник / Т. В. Ганущак. — Київ : Департамент поліграфії Університету «Крок», 2016. — 266 с.
7. Діденко Є. О. Функціональні складові економічної безпеки підприємства та їх сутність / Є. О. Діденко // Економіка: проблеми теорії та практики. — Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. — № 251. — Т. 3. — С. 773—777.

8. Дмитрієв І. О. Визначення переліку складових економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І. О. Дмитрієв, А. О. Близнюк // Економіка, менеджмент, підприємництво : зб. наук. ст. Східноукраїнського національного університету ім. Даля. — Режим доступу : <http://eme.ucoz.ua>.
9. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : навч. посібник / С. М. Ілляшенко. — 2-ге вид., доповн. і перероб. — Київ : Центр навчальної літератури, 2004. — 220 с.
10. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик. — Київ : Атіка, 2005. — 432 с.
11. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 10. — С. 22—26.
12. Козак Л. С. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства / Л. С. Козак, І. В. Багровецька // Економіка і управління. — 2008. — № 13. — С. 97—101.
13. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки : монографія / за заг. ред. С. М. Шкарлета. — Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2015. — 439 с.
14. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2008. — № 1. — С. 86—97.
15. Крючко Л. С. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства / Л. С. Крючко // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 15. — С. 49—52.
16. Могильний О. І. Основи безпеки бізнесу / О. І. Могильний, В. М. Бесчастний, Ю. О. Винокуров. — Донецьк : Регіон, 2000. — 130 с.
17. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) : учебн.-метод. пособие / под ред. Е. А. Олейниковой. — Москва, 2007. — 288 с.
18. Пашнюк Л. О. Економічна безпека підприємства: сутність, складові та фактори забезпечення / Л. О. Пашнюк // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 22. — С. 48—50.
19. Покропивний С. Ф. Економіка підприємств : підручник / С. Ф. Покропивний. — Київ : КНЕУ, 2005. — 528 с.
20. Сагатовский В. Н. Основы систематизации общих категорий : монография / В. Н. Сагатовский. — Томск : изд-во Томского университета, 1973. — 432 с.
21. Фучеджи В. І. Характеристика структурних елементів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва [Електронний ресурс] / В. І. Фучеджи // Ефективна економіка. — 2013. — № 12. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
22. Фінансова безпека підприємства: теорія, методологія, практика : монографія / К. В. Орехова. — Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. — 282 с.
23. Шелест В. В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства / В. В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 3. — С. 181—184.

References

1. Baranovskyi, O. I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia) [Financial security in Ukraine (Evaluation methodology and means of provision)]*. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].
2. Burlutsky, S. V., & Burlutska, S. V. (2015). Ekonomichna ta finansova bezpeka rehioniv v umovakh detsentralizatsii [Economic and financial security of the regions in the conditions of decentralization]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. Dalia — Bulletin of East-Ukrainian National University named after Dalia*, 6, 16—21 [in Ukrainian].
3. Vasylytsiv, T. H. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizm zmitsnennia [Economic security of Ukraine's entrepreneurship: strategy and mechanism of strengthening]*. Lviv: View of the «League Press» Ltd [in Ukrainian].
4. Bousel, V. T. (Ed.) (2005). *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
5. Gazanfarov, E. M. (2010). Sutnist finansovoi bezpeky bankiv ta yii rol u systemi zabezpechennia finansovoi bezpeky derzhavy [Essence of financial safety of banks and its role in the system of providing financial security of the state]. *Ekonomika ta derzhava — Economy and the state*, 6, 62—64 [in Ukrainian].
6. Hanushchak, T. V. (2016). *Finansova bezpeka biznesu [Financial security of business]*. Kyiv: Department of Polygraphy of the University «Krok» [in Ukrainian].
7. Didenko, Ye. O. (2009). Funktsionalni skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta yikh sutnist [Functional components of economic security of the enterprise and their essence]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky — Economics: problems of theory and practice*, 251, 773—777 [in Ukrainian].
8. Dmitriiiev, I. O., & Blyzniuk, A. O. (2007). Vyznachennia pereliku skladovykh ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Definition of the list of components of the economic security of the enterprise]. *Ekonomika, menedzhment, pidpriemnytstvo — Economy, management, entrepreneurship*. Retrieved from <http://eme.ucoz.ua> [in Ukrainian].

9. Illiashenko, S. M. (2004). *Ekonomichniy ryzyk [Economic risk]*. Kyiv: Center for Educational Literature [in Ukrainian].
10. Kamlyk, M. I. (2005). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti [Economic security of entrepreneurial activity. Economic-legal aspect]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
11. Kirichenko, O. A., & Kudria, I. V. (2009). Vdoskonalennia upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh finansovoi kryzy [Improving the management of financial security of enterprises in the conditions of the financial crisis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid — Investments: practice and experience*, 10, 22—26 [in Ukrainian].
12. Kozak, L. S., & Bahrovetska, I. V. (2008). Kontseptualni ta metodychni zasady formuvannia mekhanizmu zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Conceptual and methodical principles of forming a mechanism for providing financial security of the enterprise]. *Ekonomika i upravlinnia — Economy and management*, 13, 97—101 [in Ukrainian].
13. Shkarleta, S. M. (Ed.). (2015). *Kontseptualni zasady formuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Conceptual principles of the formation of financial and economic security]*. Nizhyn: FOP Lukyanenko V. [in Ukrainian].
14. Krakos, Yu. B., & Razghon, R. O. (2008). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv [Management of financial security of enterprises]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky — Economy and management of enterprises of the machine-building industry: problems of theory and practice*, 1, 86—97 [in Ukrainian].
15. Kryuchko, L. S. (2013). Teoretychni zasady finansovoi bezpeky pidpriemstva [Theoretical principles of financial safety of the enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid — Investments: practice and experience*, 15, 49—52 [in Ukrainian].
16. Mogilnyi, O. I., Beschastnyi, V. M., & Vynokurov, Yu. O. (2000). *Osnovy bezpeky biznesu [Basics of business security]*. Donetsk: Region [in Ukrainian].
17. Oleynikova, Ye. A. (Ed.). (2007). *Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti (Gosudarstvo, region, predpriyatie, lichnost') [Fundamentals of economic security (State, region, enterprise, personality)]*. Moscow: Prior [in Russian].
18. Pashnyuk, L. O. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, skladovi ta faktory zabezpechennia [Economic security of an enterprise: essence, components and support factors]. *Investytsii: praktyka ta dosvid — Investments: practice and experience*, 22, 48—50 [in Ukrainian].
19. Pokropivny, S. F. (2005). *Ekonomika pidpriemstv [Economics of enterprises]*. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].
20. Sagatovskij, V. N. (1975). *Osnovy sistematizatsii obshchih kategorij [Basics of systematization of general categories]*. Tomsk: publishing house of Tomsk university [in Russian].
21. Fuchedzhy, V. I. (2013). Kharakterystyka strukturnykh elementiv finansovoi bezpeky subiektiv pidpriemnytstva [Characteristics of structural elements of financial security of entities]. *Efektivna ekonomika — Effective economy*, 12 [in Ukrainian].
22. Oriekhova, K. V. (2017). *Finansova bezpeka pidpriemstva: teoriia, metodolohiia, praktyka [Financial security of the enterprise: theory, methodology, practice]*. Kyiv: SHEI «Banking University» [in Ukrainian].
23. Shelest, V. V. (2009). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu dovirchoho tovarystva [Management of financial security of trust society]. *Aktualni problemy ekonomiky — Current problems of the economy*, 3, 181—184 [in Ukrainian].